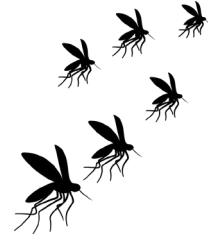

Dengue

Fijian

I tukutuku tabaki ni bula raraba

Na dengue (e vakatokai tale ga me dengue fever) e dua na mate dewa dau veitauvi ena kena kati ira na namu e tauvi ira na dengue). Na namu e tauvi ira tu na dengue e sega ni kune e Niusiladi ka rawa ga ni veitauvi vei koya ga na manumanu somidi oqo vei ira na tiko mai vanua tani. E sega ni dua na wainimate raraba me taqomaki ira na tamata mai na matetaka oqo. Na kena tarovi vinaka duadua oya me vakalailaitaki na kena kati keda na namu ni da tiko e vanua tani vakauasivi ena vanua e kunei kina na dengue.

Na kena tete.

E tauvi ira na tamata na dengue ni kati ira e dua na namu e kauta tiko na manumanu somidi. E sega ni rawa ni dewa na dengue mai na dua na tamata ki na dua tale me vaka na batabata se na flu.

Ivakatakilakila

E dau basika na ivakatakilakila ni dengue ni oti e rauta e va ina vitu na siga na nona kati koya e dua na namu tauvimate.

Na ivakatakilakila e dau yaco:

- katakata vakasauri qai sivia
- mosi ni ulu kaukaua (vakabibi ena daku ni mata)
- mosi ni masela kei na mosi ni yago
- vakilai ni oca vakalevu
- lomalomaca/lualua
- na vuvuce matailalai ena liga kei na yava; milamila sivia kei na tacega ni kuli ni yago.

Na ivakatakilakila ni dengue e dau rauta ni rua ki na vitu na siga na kena dede.

Kevaka e sa tauvi iko na ivakatakilakila ni matetaka na dengue ni oti na gade, vakasaqara sara na ivakasala ni bula mai vua na nomu vuniwai se qirita na Healthline sega ni saumi ena dua ga na gauna ena naba 0800 611 116. Kerea e dua na dauvakadewa vosa vaka-Viti kevaka o gadreva.

Dengue bibi

Ena so na gauna, e rawa ni tubu na dengue me bibi sara (kilai tale ga me dengue haemorrhagic fever se matetaka ni dra), e rawa ni veivakamatei.

O ira e bibi sara na nodra ivakatakilakila ni dengue era na gadreva mera curu sara e valenibula baleta ni mate oqo e rerevaki dina.

E na rawa ni tauvi iko na dengue bibi kevaka e a tauvi iko vakavica.

Na ivakatakilakila ni dengue bibi e oka kina:

- mosi levu ni kete
- lualua tikoga
- dra mai na ucu se na gadromu
- luaraki dra
- cegu veitarataravi
- wawale
- yamasamasa.

Veiqaravi

E sega ni dua na iwali vakavuniwai e vakatabakidua me baleta na dengue, ia, e rawa ni o vakamamadataka na nomu ivakatakilakila ena nomu:

- gunu wai vakalevu me kua kina ni oti na wai ni yago
- vakacegu vakalevu
- gunuva na paracetamol ena kena ivakarau e vakatututaki me vakamamadataka na mosi
- kevaka o gunuva tiko na wainimate ni dua tale na mate, veitalanoa kei na nomu vuniwai ni bera ni o gunuva eso tale na wainimate.

Kevaka e tauvi iko na dengue, kua ni gunuva na aspirin, ibuprofen se so tale na wainimate e sega ni tiko kina na wainimate na (NSAIDS) baleta ni rawa ni vakalevutaka na lako ni dra vei iko.

I Tataqomaki

Na iwalewale levu ni kena tarovi oya, mo kakua ni laukati ena namu ni o tiko e vanua tani.

Vei ira na dau veilakoyaki, e se bera ni dua na wainimate me tarovi kina na matetaka na dengue.

Mo kua ni laukati e tautuba:

- vakayagataka na wainimate ni tatarovi ni nomu laukati mai na manumanu somidi. Na DEET e vinaka duadua baleta ni tarova na kena veikati na namu ka ra dau kauta voli mai na manumanu lalai kei na mate tale eso. Na I vakamacala e vakatututaki o ya me ruasagavulu ki na limasagavulu na pasede (20% - 50%) vei ira na qase ka, ruasagavulu ki na tolusagavulu na pasede (20% - 30%) vei ira na gone. Dau raica na i vakamacala ni iyaya ni bera ni o vakayagataka, vakabibi vei ira na gonelalai, ka vosa vua e dua na vuniwai se dauniwainimate kevaka o gadreva eso tale na ivakasala.
- ni o vakayagataka na kirimu ni tataqomaki ni matanisiga, vakayagataka na repellent ena dela ni kirimu ni matanisiga.
- daramaka na isulu ni veitaqomaki ka roka vulavula me vaka na siqeleti liga balavu, tarausese balavu kei na isala. Na isulu e rawa ni biu talega kina na repellent.
- vakayagataka na valelaca ka vakalawalawa sogo ena zip.
- kua ni lako ena vanua era dau tiko kina vakalevu na namu, me vaka na vanua lolobo.
- daramaka na isala kei na ivava sogo (kakua ni ivava tadola).
- o na kunea e levu cake na namu ena mataka lailai kei na yakavi sara, ka sa bibi kina mo qarauna vakabibi ena veigauna oqo.

Me kua ni kati iko na namu ni o tiko e loma ni vale ena vinaka me tiko na:

- katuba se katubaleka lawalawa na katuba.
- wainimate ni manumanu vuka somidi.
- iyaya vakalivaliva ka vakasavi ira na manumanu lalai, se na kuvui ni namu.
- na wainimate ni manumanu lalai na permethrin ka dau biu ena isulu (e rawa ni voli na wainimate oqo ena Valenibula ni Veilakoyaki).
- e dua na taunamu ena dela ni nomu idavodavo ena bogi. E rawa ni o kaburaka kina na permethrin kevaka o vinakata.
- vakawaqaca na misini ni vakabatabata ni rumu kevaka e tiko. Ena yaga sara vakalevu na misini qo me vakasavi ira na namu mai na rumu.

Ikuri ni itukutuku

Me baleta na ikuri ni ivakasala me baleta na mate e dau kauta mai na namu kei na ivakasala ni veilakoyaki, sikova na: safetravel.govt.nz.

Me baleta na ikuri ni itukutuku me baleta na matetaka na dengue kei na sala mo bulabula vinaka kina ni o veilakoyaki sikova na: info.health.nz/dengue-fever.

Me baleta na ivakasala ni bula qirita na Healthline sega ni saumi ena 0800 611 116, se veitaratara vua na nomu vuniwai se dauveiqaravi ni bula.